

VẬN DỤNG TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐỜI SỐNG MỚI TRONG VIỆC XÂY DỰNG GIA ĐÌNH VĂN HÓA Ở THÀNH PHỐ HUẾ HIỆN NAY

Lương Thị Cảnh

Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế

TÓM TẮT

Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII) của Đảng Cộng sản Việt Nam đã chỉ rõ việc phát động phong trào “Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” là một trong những giải pháp quan trọng để thúc đẩy sự nghiệp văn hóa phát triển. Có thể nói, chủ trương này đã bắt nguồn từ những suy nghĩ và việc làm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về xây dựng đời sống mới ngay từ những ngày đầu tiên khi Nhà nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa mới ra đời.

Hiện nay, tư tưởng của Người về xây dựng đời sống mới đã được các địa phương trong cả nước thực hiện tốt, trong đó có Thành phố Huế.

I. Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng đời sống mới

Chủ tịch Hồ Chí Minh vừa là người anh hùng giải phóng dân tộc, lãnh tụ thiên tài của cách mạng Việt Nam, vừa là nhà văn hóa lớn của nhân loại. Cuộc đời và sự nghiệp của Người đã gắn chặt với sự nghiệp cách mạng Việt Nam và cách mạng thế giới. Trên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội Việt Nam đều sáng ngời những tư tưởng của Người, trong đó tư tưởng về xây dựng đời sống văn hóa mới giữ một vai trò quan trọng.

Tháng 3 năm 1947, giữa lúc đất nước biết bao công việc bộn bề, nhưng Hồ Chí Minh vẫn giành thời gian để viết tác phẩm “Đời sống mới”. Cuốn sách, với số trang không nhiều nhưng nội dung thật phong phú có ý nghĩa quan trọng đối với thực tiễn cách mạng Việt Nam lúc bấy giờ cũng như sau này.

Theo Hồ Chí Minh: “Đời sống mới không phải cái gì cũ cũng bỏ hết, không phải cái gì cũng là mới. Cái gì cũ mà xấu thì phải bỏ. Thí dụ: ta phải bỏ hết tính lười biếng tham lam. Cái gì cũ mà không xấu nhưng phiền phức thì phải sửa đổi lại cho hợp lý. Thí dụ: đơm cúng, cưới hỏi quá xa xỉ, ta phải giảm bớt đi; cái gì cũ mà tốt, thì phải phát triển thêm. Thí dụ: ta phải tương thân tương ái, tận trung với nước, tận hiếu với dân hơn khi trước. Cái gì mới mà hay thì ta phải làm. Thí dụ: ăn ở cho hợp vệ sinh, làm việc có ngăn nắp” [3,8]

Nói một cách cụ thể, đời sống mới theo tư tưởng Hồ Chí Minh được thể hiện rõ trên các lĩnh vực sau đây:

Về tinh thần:

Một là sốt sắng yêu tổ quốc. Việc gì lợi cho nước, phải ra sức làm. Việc gì hại đến nước, phải hết sức tránh.

Hai là, sẵn lòng công ích. Bất kỳ việc to, việc nhỏ, có ích chung thì phải hăng hái làm...

Ba là, mình hơn người thì chớ kiêu căng. Người hơn mình thì chớ nịnh hót. Thấy của người thì chớ tham lam. Đối với mình thì chớ bủn xỉn.

Về cách làm việc: phải siêng năng, có ngăn nắp, có tinh thần trách nhiệm, đã làm việc gì phải làm cho kỳ được, làm đến nơi đến chốn. Chớ làm dối.

Về cách cư xử: Đối với đồng bào thì nên thành thực, thân ái, sẵn lòng giúp đỡ.

Về học hành: Trước hết là học chữ, học làm tính, biết chữ, biết tính, thì làm việc gì cũng dễ dàng hơn. Người có học mới có tiến bộ. Càng học càng tiến bộ. [3,16]

Hồ Chí Minh đã đưa ra quan điểm xây dựng đời sống mới, song cần phải kế thừa những truyền thống, những thuần phong mỹ tục của dân tộc. Nội dung cốt lõi của đời sống mới đó là Cần, Kiệm, Liêm, Chính.

Để xây dựng đời sống mới, Hồ Chí Minh chỉ rõ phải nghiêm khắc phê phán và chống những thói hư tật xấu của xã hội cũ để lại như thói lười biếng, tham ô, lãng phí, quan liêu... [4,9]

Hồ Chí Minh đã chỉ ra mục đích xây dựng đời sống mới là “làm thế nào cho đời sống của dân ta vật chất được đầy đủ hơn, tinh thần được vui mạnh hơn; làm cho người nghèo thì đủ ăn, người đủ ăn thì khá giàu, người khá giàu thì giàu thêm.” [3,12]

Đời sống mới trong suy nghĩ của Người vừa là việc “riêng từng người, vừa là việc chung từng nhóm người, như các bộ đội, các nhà máy, các trường học, các công sở,... Mỗi người, mỗi đoàn thể lại phải theo công việc, nghề nghiệp của mình, mà làm đời sống mới cho hợp với hoàn cảnh. Nhưng bất kỳ người nào, đoàn thể nào cũng không ngoài 5 việc là: ăn, mặc, ở, đi lại, làm việc. Từ trước tới giờ, ta vẫn có làm, vẫn có cơm, áo, nhà ở, đường sá, nhưng vì làm chưa hợp lí nên số đông dân ta đói, mặc rách, nhà cửa chật hẹp, nên người nghèo khổ thì nhiều người ấm no thì ít. Đời sống mới không phải cao xa gì, cũng không phải khó khăn gì. Nó chỉ sửa đổi những việc rất cần thiết rất phổ thông đó là cách ăn, cách mặc, cách ở, cách đi lại, cách làm việc. Sửa đổi được những điều đó, thì mọi người đều được hưởng hạnh phúc [4,14]

Về biện pháp xây dựng đời sống mới: Theo Hồ Chí Minh, đời sống mới không phải cái gì cũ cũng bỏ hết, không phải cái gì cũng làm mới. Cái gì cũ mà xấu thì phải bỏ. Thí dụ: ta bỏ hết tính lười biếng, tham lam. Cái gì cũ mà không xấu thì phải sửa đổi lại cho hợp lý.

Thí dụ: đơm cúng, cưới hỏi quá xa xỉ, ta phải giảm bớt đi. Cái gì cũ mà tốt thì phát triển thêm. Thí dụ: ta phải tương thân, tương ái, tận trung với nước, tận hiếu với dân hơn khi trước. [3,13]

Trong phạm vi xây dựng đời sống mới, Hồ Chí Minh rất quan tâm đến xây dựng gia đình văn hóa mới. Theo Người, gia đình có nghĩa cũ và nghĩa mới, nghĩa hẹp và nghĩa rộng. “Gia” là nhà. “Đình” là sân. Theo nghĩa cũ thì gia đình chỉ giới hạn hẹp hòi trong một cái nhà, cái sân. Nghĩa là chỉ lo cho cha mẹ, vợ con trong nhà mình ấm no yên ổn, ngoài ra ai khổ mặc ai. Như thế là ích kỷ, không tốt.

Theo nghĩa mới thì gia đình rộng rãi hơn, tốt đẹp hơn. Ví dụ, những người cùng thương yêu nhau như anh em trong một gia đình. Rộng ra nữa là đồng bào cả nước đều là anh em trong một đại gia đình... Rộng hơn nữa, chúng ta có một đại gia đình CNXH. [3,35].

Hồ Chí Minh đã đưa ra một số chuẩn mực của gia đình văn hóa, đó là một gia đình:

Về tinh thần, thì phải trên thuận dưới hòa, không thiên tư, thiên ái. bỏ thói mẹ chồng hành hạ nàng dâu, dì ghẻ ghét bỏ con chồng.

Về vật chất, từ ăn mặc đến việc làm, phải ăn đều, tiêu sòng, có kế hoạch, có ngăn nắp. Cưới hỏi, giỗ tết phải giản đơn, tiết kiệm. Trong nhà, ngoài vườn luôn luôn sạch sẽ, gọn gàng.

Đối với xóm giềng, phải thân mật và sẵn lòng giúp đỡ. Đối với việc làng, việc nước, phải hăng hái làm gương.

Người trong nhà ai cũng biết chữ.

Luôn cố gắng, làm cho nhà mình thành một nhà kiểu mẫu trong làng [3,26]

Như vậy, tại thời điểm năm 1947, Hồ Chí Minh đã đưa ra 5 chuẩn mực về gia đình văn hóa (GĐVH), trong đó nội dung bao trùm lên đó là gia đình hòa thuận, bình đẳng, đoàn kết giúp đỡ xóm giềng, thực hành tiết kiệm, thực hiện tốt pháp luật nhà nước, có trình độ văn hóa.

Nhận thức được quan điểm tư tưởng của Hồ Chí Minh về xây dựng GĐVH và căn cứ vào tình hình thực tiễn của đất nước, năm 1994, do dân số tăng nhanh, Thứ trưởng Bộ Văn hóa - Thông tin Vũ Khắc Liên đã bổ sung thêm chuẩn mực GĐVH: gia đình hòa thuận, hạnh phúc tiến bộ; quan hệ tốt với xóm giềng; thực hiện đầy đủ nghĩa vụ của người công dân; thực hiện tốt kế hoạch hóa gia đình.

Những chuẩn mực của GĐVH nói trên đã được nhân dân ta triển khai thực hiện tốt. Các địa phương trong cả nước đã cụ thể hóa các chuẩn mực về GĐVH của Bộ Văn hóa - Thông tin thành những nội dung phù hợp với hoàn cảnh địa phương mình.

II. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đời sống mới trong việc xây dựng gia đình văn hóa ở thành phố Huế

Tiếp cận từ tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng đời sống mới, năm 1991, trong cương lĩnh xây dựng đất nước của thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội, Đảng ta nêu rõ: Gia đình là tế bào của xã hội, là cái nôi thân yêu nuôi dưỡng cả đời người, là môi trường quan trọng giáo dục nếp sống và hình thành nhân cách. Các chính sách nhà nước phải chú ý tới xây dựng gia đình ấm no, hòa thuận, tiến bộ, nâng cao ý thức về nghĩa vụ gia đình đối với mọi lớp người [2,13].

Ở thành phố Huế, Ban chỉ đạo nếp sống văn minh, gia đình văn hóa thông qua cuộc hội thảo đã đi đến thống nhất 4 chuẩn mực của GĐVH.

Thứ nhất: Xây dựng gia đình hòa thuận, hạnh phúc, tiến bộ, kính trên nhường dưới để gia đình thực sự là mái ấm của mọi thành viên;

Thứ hai: Tổ chức tốt đời sống gia đình về mọi mặt để gia đình hoàn thành các chức năng của mình;

Thứ ba: Xây dựng khối đoàn kết thân ái, giúp đỡ xóm làng, khối phố khi tới lửa tắt đèn có nhau;

Thứ tư: Thực hiện tốt nghĩa vụ công dân, các quy định pháp luật của nhà nước;

Bốn chuẩn mực trên đã được quần chúng nhân dân thảo luận và đi đến hành động thống nhất xây dựng GĐVH có hiệu quả.

Chúng ta hiểu rằng GĐVH ở đây không thoát ly hẳn những giá trị tốt đẹp của gia đình truyền thống (GĐTT) trước kia, đó là sự tiếp nối, phát huy những đặc trưng tốt đẹp của GĐTT, trên cơ sở đó loại bỏ những yếu tố lạc hậu, đồng thời tiếp thu những tinh hoa tốt đẹp của gia đình hiện đại phù hợp với điều kiện kinh tế xã hội và đặc điểm tâm lý của con người Việt Nam. Đúng như Hồ Chí Minh đã nói: “Cái gì cũ mà xấu, thì ta phải loại bỏ; cái gì cũ mà không xấu, nhưng phiền phức thì phải sửa đổi lại cho hợp lý. Cái gì cũ mà tốt thì phải phát triển thêm” [2,13].

Quán triệt được quan điểm đó, ở thành phố Huế trong quá trình xây dựng GĐVH, những giá trị tốt đẹp của GĐTT đã được giữ gìn và phát huy như: Đức tính cần cù, nói năng ngọt ngào, tính nết dịu dàng nhưng đầy thông minh và sáng tạo của người phụ nữ Huế. Với những phẩm giá đó mà bà Tôn Nữ Thị Ninh đã thắng được các đối phương trên mặt trận ngoại giao, đem lại vinh quang về cho đất nước trong các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hóa, giáo dục.

Gia đình ở Huế có truyền thống tôn sư trọng đạo - một truyền thống tốt đẹp trong mối quan hệ thầy - trò được lưu giữ trong các nhà trường ở Huế. Mặc dù, hiện nay, cơ chế thị trường của nền kinh tế có những tác động tiêu cực ảnh hưởng không ít tới một số thầy cô và học sinh, nhưng so với các địa phương khác thì Huế vẫn là địa chỉ

đáng tin cậy làm tốt công tác trồng người.

Các truyền thống trong gia đình như: Sự hiếu thảo của con cháu với ông bà, cha mẹ; anh em đoàn kết, bảo ban giúp đỡ nhau, sự chung thủy của vợ đối với chồng... Đặc biệt, trong cộng đồng dân cư, một số dòng họ đã xây dựng được những nét văn hóa tốt đẹp truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác như: Dòng họ Nguyễn Khoa ở Vĩnh Dạ; họ Đặng ở Thanh Lương; họ Hà Xuân ở La Chũ... Mỗi gia đình trong các dòng họ đó đã hình thành những nề nếp học tập, ứng xử, sinh hoạt, giáo dục... rất tốt thể hiện “gia phong”, “giáo”, “gia lễ” hết sức chuẩn mực. Nhờ đó mà các dòng họ đã cung cấp cho xã hội không ít nhân tài trên các lĩnh vực của đời sống xã hội [5].

Tất nhiên, do tác động của nền kinh tế thị trường và sự ảnh hưởng tư tưởng của chế độ phong kiến nên hiện nay một số phong tục, tập quán chưa xóa bỏ được như trọng nam khinh nữ. Ở Huế cũng như các địa phương khác vẫn còn tư tưởng sinh con trai hơn con gái, coi nặng vấn đề nối dõi tông đường; hoặc việc cưới hỏi, ma chay còn mang nặng tư tưởng mê tín, dị đoan. Có nhiều gia đình để người chết trong nhà có khi một tuần đến mười ngày cũng vì ngày giờ chưa tốt...

Ngày nay, trình độ dân trí được nâng cao, công tác tuyên truyền của xã hội tốt. Đặc biệt, trong những năm gần đây các chính sách của Đảng và Nhà nước đưa ra như chính sách xóa đói giảm nghèo; chính sách kế hoạch hóa gia đình; chính sách đền ơn đáp nghĩa... đã mang nội dung văn hóa, tinh thần sâu sắc, nó vừa là mục tiêu, vừa là động lực thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển, đồng thời là phương tiện tạo ra môi trường văn hóa tốt để cho các gia đình có ý thức giữ gìn các giá trị tốt đẹp của gia đình Việt Nam.

Kết quả xây dựng GĐVH từ năm 2000 đến 2005 của toàn thành phố.

Đơn vị nghiên cứu	Số đăng ký	Tỷ lệ %	Số đạt tiêu chuẩn văn hóa	Tỷ lệ %
Tổ dân phố, làng xã	387/387	100%	287	73%
Khối cơ quan	183/183	100%	166	90,5%
Đơn vị gia đình	54.234/66.952	81%	43.242	80%

Nguồn: Báo cáo tổng kết 5 năm phong trào toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa cơ sở ở thành phố Huế (2000 - 2005) của Ban chỉ đạo NSVM, GĐVH.

Những kết quả thu được trên đây chứng tỏ rằng phong trào xây dựng nếp sống văn minh, GĐVH của tư tưởng Hồ Chí Minh đã có tác động lớn đến cộng đồng dân cư thành phố Huế.

Tất nhiên trong quá trình tiếp cận tư tưởng Hồ Chí Minh có những đối tượng nhận thức chưa đầy đủ nên có nhiều gia đình chưa xóa bỏ được những tàn dư của xã hội

cũ để lại như: nạn mê tín dị đoan; tư tưởng trọng nam khinh nữ; các thủ tục cưới hỏi ma chay còn rườm rà, cho nên chưa quán triệt hết tư tưởng của người cái gì cũ mà xấu thì phải bỏ hết.

Từ những thành công và hạn chế trong quá trình xây dựng gia đình văn hóa ở thành phố Huế, chúng tôi rút ra một số bài học kinh nghiệm sau đây:

Thứ nhất: Muốn có GĐVH thì phải có văn hóa gia đình

Thứ hai: Làm tốt công tác giáo dục gia đình và tuyên truyền của xã hội

Thứ ba: Đẩy mạnh công tác học tập đạo đức tư tưởng HCM.

Thứ tư: Phát huy các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, của gia đình, của địa phương.

III. Một số giải pháp cơ bản để nâng cao hiệu quả xây dựng gia đình văn hóa ở thành phố Huế hiện nay.

1. Phát triển kinh tế, nâng cao đời sống nhân dân

Phát triển kinh tế sẽ đem lại lợi ích vật chất cho con người, đây là điều kiện để xây dựng gia đình văn hóa. Chỉ có phát triển kinh tế mới đáp ứng được nhu cầu vật chất và tinh thần ngày càng tăng cho gia đình và cho xã hội. Đặc biệt đối với gia đình, khi kinh tế phát triển thì “gia đạo” sẽ nghiêm minh, “gia phong” sẽ trong sáng, “gia cảnh” sẽ an khang, thịnh vượng và khỏe mạnh.

2. Đẩy mạnh công tác học tập tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh

Việc học tập đạo đức tư tưởng Hồ Chí Minh hết sức quan trọng, qua việc học tập giúp cho chúng ta hiểu thêm về tư tưởng của Người, từ đó chúng ta sẽ đi đến hành động đúng. Vì vậy trong giai đoạn hiện nay cần phải tăng cường mở các lớp hội thảo hội nghị trao đổi về chủ đề “Hồ Chí Minh với xây dựng đời sống mới” ở các phường xã, các đoàn thể. Đây chính là động lực cơ bản để các đối tượng hiểu thêm và vận dụng tốt tư tưởng của Bác vào xây dựng gia đình văn hóa của bản thân mình.

3. Tăng cường vai trò lãnh đạo của Đảng; đầu tư kinh phí, xây dựng các thiết chế hoạt động văn hóa ở các phường xã.

Việc lãnh đạo của Đảng hết sức quan trọng trong việc xây dựng gia đình văn hóa. Những chủ trương đường lối của Đảng đưa ra giúp cho các phường xã triển khai phương hướng hoạt động của mình một cách đúng đắn. Bên cạnh đó các phường, xã cần phải đầu tư kinh phí để xây dựng các thiết chế văn hóa nhằm giúp cho hoạt động về lĩnh vực xây dựng gia đình văn hóa ngày càng tốt hơn. Cụ thể là xây dựng các câu lạc bộ gia đình, xây dựng nhà văn hóa của phường, xã, xây dựng khu vui chơi giải trí cho thiếu nhi và người già

IV. Kết luận

Với sự tác động của tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng đời sống mới đối với việc xây dựng GDVH ở thành phố Huế đã làm cho chất nhân văn, chất lý tưởng về một cuộc sống tốt đẹp trong mỗi con người được nhân lên và trở thành một nhân tố lành mạnh hóa, tích cực hóa, trong tâm lý, tình cảm, suy nghĩ và hành động của cá nhân, cộng đồng và xã hội. Chính trong môi trường văn hóa gia đình, văn hóa cộng đồng làm cho con người sống đẹp hơn, tốt hơn, bớt đi tính ích kỷ nhỏ nhen, nâng cao tình thương yêu, nghĩa vụ và trách nhiệm cho mọi người; hạn chế tiêu cực cá nhân, tiêu cực xã hội.

V. Kiến nghị

- Các cơ quan chức năng nên chỉ đạo các địa phương mở rộng phong trào kể chuyện về đạo đức tư tưởng Hồ Chí Minh cho tất cả các đối tượng, các đoàn thể, các giới...

- Ban Chỉ đạo nếp sống văn minh của thành phố nên theo dõi tình hình sinh hoạt văn hóa của các địa bàn dân cư, đặc biệt là có những hình thức xử phạt đối với các gia đình vi phạm pháp luật nhà nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII*, NXB Sự thật, HN, 1991
2. Bộ Giáo dục Đào tạo. *Một số văn kiện của Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VII*, HN, 1991
3. Nguyễn Thị Minh Hương, Phạm Thị Lai, Lê Thị Liên, Nguyễn Thanh Nga, *Hồ Chí Minh về xây dựng đời sống mới*, NXB chính trị quốc gia, HN, 1999.
4. Ngọc Trang, *Đặc điểm truyền thống của gia đình Huế*. Tạp chí Huế xưa và nay số 46, 2001.
5. Kỹ yếu hội thảo, *Bàn về nếp sống văn minh*, GDVH, NXB Thừa Thiên Huế, 1996.
6. Phạm Minh Hạc, *Văn hóa và giáo dục, giáo dục và văn hóa*. NXB Giáo dục, HN, 1998
7. UBND thành phố Huế, Ban chỉ đạo phong trào thi đua “*Toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa*”. Báo cáo tổng kết xây dựng GDVH từ năm 2000-2005.

**THE HO CHI MINH IDEAS AND THEIR APPLICATION
ON THE BUILDING OF THE NEW LIFE AND THE CULTURED FAMILIES
IN HUE CITY NOWADAYS**

*Luong Thi Canh
College of Sciences, Hue University*

SUMMARY

The central resolution 5 (course VIII) of Vietnam's Communist Party clearly shows that launching the campaign "The whole population unites to build a cultured life" is one of the most important measures to motivate the development of a good culture. It is said that this policy was from president Ho Chi Minh's thought and actions on building the new life at the early days when the Socialist Republic of Vietnam was born.

Today many local areas in our country have carried out the Ho Chi Minh ideas very well in the building of the new life. Hue city one of the cities that have effectively performed the task of building cultured families.